

Blykallas inspel till Klimat- och näringslivsdepartementet angående

Statskontorets förslag till en ändamålsenlig och effektiv organisering av det tekniska stödet för kärnsäkerhet och strålskydd

Diarienummer KN2025/00089

2025-05-02

Blykalla uppskattar möjligheten att få inkomma med synpunkter på Statskontorets förslag till en ändamålsenlig och effektiv organisering av det tekniska stödet för kärnsäkerhet och strålskydd. Vi har tagit del av förslaget som helhet och vill särskilt belysa följande.

Sammanfattningsvis

- **Blykalla anser att en extern TSO bör inrättas.** Detta för att säkerställa att TSO:n är oberoende mot både industrin och SSM, kan leverera stöd till både industrin och SSM, och har tillräcklig uppdragsvolym för att upprätthålla nödvändig kompetens över tid. Finlands VTT är ett gott exempel på en välfungerande TSO.
- **Det är lämpligt att regeringen utser chefen för TSO.** Detta är av särskild vikt om TSO:n förläggas inom SSM, för att säkerställa största möjliga oberoende mot SSM.
- **Kortsiktiga utmaningar bör inte avgöra formen för TSO.** Utformningen av TSO bör baseras på vad som är fundamentalt och långsiktigt lämpligt, och till exempel kompetensbristen inom kärnteknikbranschen kommer vara ett faktum som kräver åtgärder oavsett utformningen av TSO.

Kort om Blykalla

Blykalla är ett svenskt bolag som utvecklar små modulära kärnkraftsreaktorer. Bolaget är baserat på 25 års forskning och grundades 2013. Blykalla utvecklar reaktorer som använder bly istället för vatten för kylning av själva kärnreaktorn. Detta är ett av flera koncept som räknas till fjärde generationens reaktorteknik. Företaget har flera avgörande patent, bland annat för aluminiumlegering av stål som gör stålet mer motståndskraftigt mot strålning och korrosion.

BLYKALLA

Våra synpunkter

Blykalla ställer sig i huvudsak positiva till att det inrättas en TSO för att förstärka kompetens- och utredningsstöd inom kärnsäkerhet och strålskydd. Som Statskontoret beskriver ökar behovet av stöd när kärnkraften ska byggas ut, såväl för myndigheter som för kärnkraftsindustrin. Dock anser vi att detta bör ske på ett annat sätt, där TSO:n utgör en

Angående TSO:n som en oberoende funktion inom SSM

På det stora hela anser vi att förslagen är väl avvägda, dock motsätter vi oss förslaget om att upprätta TSO som en intern funktion inom SSM. Det föreslagna upplägget åstadkommer i praktiken ingen substantiell förändring jämfört med dagens situation, då det framförallt är befintlig kompetens från SSM som förflyttas till en ny enhet inom samma myndighet.

En intern TSO skapar betydande risker för otydliga ansvarsförhållanden och rollsammanblandning. Trots formella strukturer blir det i praktiken svårt att upprätthålla ett verkligt oberoende när både tillsynsfunktion och tekniskt stöd delar organisation, lokaler och kultur. Utredningen påpekar själv att SSM idag har svårt att upprätthålla skarpa skiljelinjer mellan avdelningar eftersom medarbetare av resursskäl ofta bistår varandra över avdelningsgränserna. Samma problem riskerar att uppstå mellan TSO och övriga SSM.

Om målet är att skapa ett genuint oberoende tekniskt stöd bör denna kompetens istället flyttas till en helt ny organisation. Detta skulle ge bättre förutsättningar för oberoende bedömningar samtidigt som det inte bör drabba SSM verksamhet negativt, förutsatt att tillräckliga resurser tillförs. En externt placerad TSO skulle också bättre kunna stödja den bredd av aktörer som behövs för att främja innovation inom ny kärnkraftsteknik.

Som utredningen konstaterar så finns det flera fördelar med en extern TSO. Några av de större är att den även kan ge utredningsstöd till industrin, och att den är oberoende inte bara mot industrin utan även mot SSM. Blykallas uppfattning är att dessa fördelar är av så fundamental natur att de bör uppväga de nackdelar som utredningen beskriver. TSO:n bör alltså vara extern.

Det finns ett betydande värde i att TSO:n kan bistå både SSM och industrin, eftersom behov finns inom båda. Fördelningen av behov mellan SSM och industrin kan variera över tid, och en extern TSO kan hantera variationer utan att behöva anpassa sin organisationsform. Utredningen konstaterar att det, även om en intern TSO väljs, kan uppstå en situation inom ett antal år med större behov från industrin, och att man då kan överväga att överföra TSO:n från intern till extern form. Att från början välja en extern TSO undviker de utmaningar som finns med att överföra verksamhet från myndighetsform till annan form.

Som utredningen konstaterar är det inte rättsligt möjligt för en TSO att både utgöra en del av SSM och vara fullständigt oberoende av SSM. Ur utredningen:

”Chefen för TSO:n bör också ha möjlighet att agera med betydande mått av självständighet inom TSO:ns verksamhetsområde. Men trots det har SSM:s generaldirektör ansvar för myndighetens samlade verksamhet inför regeringen i

BLYKALLA

enlighet med 3 § myndighetsförordningen. Det innebär också att ett ansvarsförhållande och ett visst mått av övergripande styrning måste förekomma mellan generaldirektören och chefen för TSO:n. Annars riskerar det att uppstå situationer där generaldirektören bär ansvar för något som denne inte har kunnat påverka.”

Det finns ett betydande värde i att TSO:n är oberoende mot SSM. Både för att säkerställa att TSO:ns utredningsresultat faktiskt är sakligt baserade, och för att bidra till svenska och utländska aktörers förtroende för TSO:ns oberoende.

En extern TSO i form av ex. ett statligt ägt bolag säkerställer oberoende mot både industrin och SSM. En sådan TSO kan ge stöd till både industrin och SSM, vilket även medför större möjliga volymer av uppdrag, vilket bidrar till att kunna upprätthålla en kritisk massa av kompetens i TSO:n. Finlands VTT är ett gott exempel på en välfungerande extern TSO.

Blykallas uppfattning är att, för alla översyner som idag görs för att möjliggöra en säker och välfungerande utbyggnad av svensk kärnkraft (till exempel pågår översyn av processer för tillståndsgivning, nationellt system för avfallshantering etc), är det lämpligt att välja former som är tillräckligt flexibla för att hantera nya anläggningar, ny teknik etc, utan att nödvändiggöra ytterligare förändringar i relativ närtid. De system som Sverige sätter på plats idag bör vara tillräckligt robusta för att kunna existera i samma grundläggande form i flera årtionden framåt, trots att vi idag inte vet exakt hur kärnkraftsbranschen kommer att se ut under de kommande årtiondena. De kortsiktiga nackdelar som utredningen identifierat med extern TSO bör kunna övervinnas med lämpliga åtgärder, så att vi redan idag sätter ett system som kan stödja oss framgångsrikt under lång tid framöver.

Angående TSO:ns verksamhet bör regleras i SSM:s instruktion

Blykalla har inga särskilda synpunkter på att verksamheten regleras i myndighetens instruktion.

Angående Regeringen bör utse chefen för TSO:n

Blykalla stödjer förslaget att regeringen bör utse chefen för TSO. Detta är särskilt viktigt om funktionen skulle förläggas inom SSM, eftersom det skulle stärka TSO självständighet och ge legitimitet både internt och externt. För aktörer som utvecklar ny kärnkraftsteknik är det avgörande att TSO har tillräcklig autonomi för att kunna göra oberoende tekniska bedömningar.

Angående Principer för en framtida finansiering av en intern TSO

Blykalla anser att en del av budgeten 2026 bör avsättas för införandet av en extern TSO. Om den istället är inom SSM har vi inga särskilda synpunkter på finansieringsmodellen för TSO.

BLYKALLA

Angående SSM bör få i uppdrag att inrätta en TSO

Se våra synpunkter angående organisering ovan.

Vi förordar primärt en externt placerad TSO, men om regeringen väljer att placera funktionen inom SSM är det rimligt att myndigheten får uppdraget att inrätta den.

Vi vill dock betona att den föreslagna TSO inte kommer att lösa det grundläggande problemet med kompetensbrist i sektorn. Att inrätta en intern TSO innebär huvudsakligen en omorganisation av befintlig personal (20-40 årsarbetskrafter) med viss förstärkning, men den underliggande kompetensbristen i systemet åtgärdas inte. TSO kommer att rekrytera från samma begränsade kompetenspool som redan är ansträngd.

För utvecklingen av ny reaktorteknik behövs en mer omfattande strategi för att öka inflödet av ny kompetens till sektorn - genom utbildningssatsningar, internationell rekrytering, satsning på ny teknik, och betydande förstärkning av forskningsmedel. Utan sådana åtgärder riskerar TSO att bli en omfördelning av befintlig knapp kompetens snarare än en faktisk kapacitetsökning.

Angående TSO:n bör följas upp efter en tid

En strukturerad uppföljning är avgörande för att säkerställa att TSO utvecklas i rätt riktning och verkligen fungerar som en självständig enhet med förmåga att ge oberoende bedömningar och stöd.

Uppföljningen blir särskilt viktig om den placeras inom SSM. Uppföljningen bör i så fall särskilt fokusera på om den interna placeringen inom SSM är ändamålsenlig eller om en extern placering vore mer lämplig för att stödja både myndighetens och industrins behov. För utvecklingen av ny kärnkraftsteknik och SMR är det avgörande att TSO kan bidra med kvalificerat tekniskt stöd till alla aktörer i systemet.

Uppföljningen bör också utvärdera om TSO faktiskt förstärker den samlade kompetensen inom kärnsäkerhet och strålskydd eller om den enbart omfördelar den befintliga knappa resurs som redan finns, utan att lösa det strukturella kompetensförsörjningsproblemet.

Blykalla AB, genom

Thérèse Burman
Head of Legal

BLYKALLA